

A békéltetés szolgálata az emberi kapcsolatok különböző szintjein

Czentnár Simon

„Mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát. Isten ugyanis Krisztusban megbékéltette a világot önmagával, úgyhogy nem tulajdonította nekik vétkeiket, és ránk bízta a békéltetés igéjét” (2Kor 5,18–19). A megbékélés Pál apostol szavai szerint a keresztyének számára mindenekelőtt jó hír, azután pedig – ennek szerves következményeként – megbízgatás és küldetés: a békéltetés szolgálata.

Témák és narratívák háborúja

Napjainkban ugyanakkor a megbékélés nemcsak jó hírt, hanem – a fogalom kiüresedése miatt – kihívást is jelent a keresztyén ember számára. Nem véletlen, hogy a 20. század viharos évtizedeiben a béke szükségességét az ökumenikus párbeszéd is központi témájaként fogalmazta meg, miközben a béketeremtés fogalmát a hatalmak és diktatúrák – abszurd módon – az elnyomás, a fegyverkezés, illetve a megtorlás igazolására használták. Fontos tudatosítanunk, hogy a háború ma sem csupán a harctéren zajlik, hanem a kommunikáció szintjén is.

Mit tehet az egyház annak érdekében, hogy a békesség hirdetésével ne egy hamis narratívát támogasson (vö. Jer 6,14)? Tudatában kell lennünk annak, hogy mondatainknak minden időben megvannak a politikai áthallásai. Akár az örök érvényű értékeket hirdetjük, akár az elnyomottakkal való közösségvállalást és a felszabadítást, a keresztyénség üzenetét nem lehet sem a *status quo* igazolására, sem pedig annak kritikájára (túlhaladására) redukálni.⁷⁷ Fabiny Tibor már 2007-ben így fogalmazott egy svédországi konferencia után: „Sajnálatos jelenség, ha az egyház hagyja, hogy a külvilág és a korszellem tematizálja a valóságot, s így csak a világi mondanivalóra reflektál ahelyett, hogy kérdésfeltevéseivel maga tematizálná a valóságot.”⁷⁸

Az alternatíva felmutatása ebben a helyzetben nemcsak lehetőségünk, hanem kötelességünk is.⁷⁹ Biztató, hogy a témák és narratívák háborújában – Fabiny megfogalmazása szerint – a keresztyénségnek is van egy átfogó narratívája, egy felmutatható története, ez pedig így hangzik: „Krisztusban Isten megbékéltette magával a világot, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát.”⁸⁰ Érdemes tehát ezt a küldetést egyúttal úgy is értelmezni, mint amelyben Isten felhív egy Tőle kapott narratíva, egy sajátos békességfogalom, egy felelős valóságértelmezés elsajátítására és képviselésére.⁸¹

Exegetikai megfontolások a 2Korinthus 5,18–21 alapján

A keresztyének által elbeszélte történet, az evangélium rendkívül sokrétű. A Szentírás különböző képekkel írja körül Krisztus kereszten elvégzett váltságművének jelentőségét: az ószövetségi áldozatok, a rabszolgaságból való kiszabadítás, a katonai győzelem, a jogi eljárás, illetve az örökbefogadás képe más és más aspektusát világítja meg a kereszt titkának. A 2Korinthus 5,18 a καταλλάσσω igével (és főnévi párjával)

⁷⁷ Fazakas Sándor: A protestáns etika feladata, alapjai, hagyományai és az erkölcsi meggyőződés kialakítása, in Fazakas Sándor (szerk.): *A protestáns etikai kézikönyve*, 13–49, 31.

⁷⁸ Fabiny Tibor: Megbékélés a „másik”-kal a posztmodern korban, *Evangélikus élet* 72, 2007/35, 6–7.

⁷⁹ Borsi Attila: A közélet etikája, in Fazakas Sándor (szerk.): *A protestáns etika kézikönyve*, Budapest, Luther Kiadó – Kálvin Kiadó, 2017, 323–356, 345; Geréb Pál: A békéltetés szolgálata (2Kor 5,18–20). A közösség alapproblémája, *Református Szemle* 110, 2017/1, 13–118, 112.

⁸⁰ Fabiny: *Megbékélés a „másik”-kal a posztmodern korban*, 6–7.

⁸¹ Fazakas Sándor: Miért bűn a „múlt bűne”, és az mennyiben az egyházé...?, *Református Szemle* 107, 2014/6, 657–677, 669.

arra világít rá, hogy a kereszten a *megbékélés* eseménye ment végbe. E szavak ugyanakkor a *kiengesztelés* értelmét is magukban hordozzák, felidézve ezzel az ószövetségi áldozatok intézményét, s így a Szentírás intertextuális hálózatába állítva mutatják be a megbékélés lehetőségét.⁸² A 21. versben kifejeződő *helyettesítés* páli értelmezése egy pontosan körülhatárolt, de egyszerre összetett képet mutat a kereszt jelentőségéről:⁸³ „Mert azt, aki nem ismert bűnt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne.” Ez alapján négy fontos megállapítást kell tennünk:

1. Pál konklúziója világossá teszi, hogy Isten és az ember kapcsolatának rendezését egyrészt Isten igazsága kívánja meg, másrészt ez a rendezés az ember egzisztenciális szükséglete is (vö. 1Jn 2,1–2; Róm 8,3–4; Zsid 2,17).⁸⁴
2. A megbékélésnek Isten a kezdeményezője, sőt, teljességgel Ő viszi azt véghez.⁸⁵
3. Isten a megbékélés cselekedetét Krisztus engesztelő áldozatában vitte véghez. Jézus az önként vállalt áldozatával eleget tett Isten igazságának, így lett Ő az ember képviselője az Atya Isten előtt. A megbékélés ezért nem vonatkoztatható el Jézus személyétől.⁸⁶
4. A helyettesítés, vagy – ahogy Luther nevezi – a „nagy csere,”⁸⁷ illetve a Krisztussal való azonosulás az ember számára olyan identitást meghatározó esemény, mely egy új kezdetet is feltételez. Ez az új kezdet a Szentlélek újjászülő munkájának köszönhető, melynek eredményeként az ember meghal a bűnnek, és Krisztus közösségében új élete kezdődik⁸⁸ („a régi elmúlt, és íme: új jött létre”; 2Kor 5,17).

Az új élet a megszentelődésben folytatódik, ahol az Istennel való megbékélés, a kegyelem megtapasztalása annyira átformálja a hívő gondolkodását, hogy minden más kapcsolatában is ennek a kegyelemnek a koordináta-rendszerében (narratívájában) kezd gondolkodni. A megbékélt ember így kapja meg a békéltetés szolgálatának megbízatását,⁸⁹ Isten szó szerint „elhelyezi benne” a békéltetés igéjét (θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς). A megbékélés igéje tehát maga az evangélium, a megbékélés szolgálata pedig az evangélium hirdetését jelenti.⁹⁰

A békéltetés szolgálatának dogmatikai jelentősége

A 2Korinthus 5,21 tanulságaként szem előtt kell tartanunk az evangélium sokféle nyelvezetét, és nem zárhatjuk ki a kereszthalál egyik vagy másik aspektusát: nem tagadhatjuk benne Isten cselekvését, sem az elégtétel szükségességét, de Jézus aktív odaadását sem (Jn 10,18), illetve Isten szeretetének és haragjának,

⁸² A megbékélés és a kiengesztelés motívuma nemcsak ezen a helyen, hanem az egész újszövetségi teológiában összekapcsolódik, és központi jelentőséggel bír; Balla Péter: *A béke és a megbékélés alapjai az Újszövetségben*, in Horváth Erzsébet – Litteráty Zoltán (szerk.): *Történelmet írunk. Tisztelgő kötet Ladányi Sándor 75. születésnapja alkalmából*, Budapest, KRE–L'Harmattan, 2012, 375–385, 385; A 2Kor 5-től kezdődő szakasz Haddon Willmer szerint kifejezetten segít a Római levél megértésében; Willmer, Haddon: 'Vertical' and 'Horizontal' in Paul's Theology of Reconciliation in the Letter to the Romans, *Transformation* 24, 2007/3–4, 151–160, 152.

⁸³ James D. G. Dunn: *The Theology of Paul, the Apostle*, Grand Rapids, Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing, 1998, 218, 221.

⁸⁴ Balla: *A béke és a megbékélés alapjai az Újszövetségben*, 385.

⁸⁵ Balla: *A béke és a megbékélés alapjai az Újszövetségben*, 375; Kókai-Nagy Viktor: A megbékélés fogalma Pálnál, *Theologia Reformata Transylvanica* 65, 2020/1, 61–82, 76.

⁸⁶ Kókai-Nagy, *uo.*

⁸⁷ Luther Márton: *A keresztyén ember szabadságáról*, Budapest, Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája, 1901, 323.

⁸⁸ Kókai-Nagy: *A megbékélés fogalma Pálnál*, 77.

⁸⁹ Balla: *A béke és a megbékélés alapjai az Újszövetségben*, 379.

⁹⁰ Kókai-Nagy: *A megbékélés fogalma Pálnál*, 64.

vagy kegyelmének és igazságának dialektikus feszültségét.⁹¹ Még Gustaf Aulén után is kijelenthetjük,⁹² hogy a kozmikus dráma és az elégtétel jogi felfogása nem zárja ki egymást.

Kálvin János szótériológiai tanításában Krisztus közbenjárói szerepét hangsúlyozza, mely Isten hatalmas, halált legyőző cselekedetét éppúgy magában foglalja, mint ahogy – az inkarnációnak köszönhetően – az ember képviselőjében véghez vitt, bűnért való elégtételt is. Jézus nem a törvény ellenére, hanem annak követését teljesítve fizette ki az ember büntetését (Róm 8,3–4). A reformátor megfogalmazása szerint „igen hangsúlyos a *kiengesztelés* szó, hiszen kibeszélhetetlen módon úgy szeretett minket [Isten], hogy egyidejűleg ellenségünk volt, míg Krisztusban meg nem békélt. [...] Ezért a szeretet az igazságból származik [...]: Krisztus áldozatáért ingyen igazságot kapunk, hogy Isten tetszését elnyerjük mi, akik természet szerint a harag gyermekei vagyunk, a bűn miatt pedig elidegenedtünk tőle.”⁹³ Az anselmusi büntetőjogi modell önmagában nem képes teljességében kiabrázolni Krisztus keresztségének jelentőségét, annak feladása ugyanakkor még súlyosabb következményekkel jár: egy megszelídíteni kívánt istenképben „a szeretet és igazságosság könnyen szembekerülnek egymással” – vélekedik Szűcs Ferenc.⁹⁴ Egy ilyen hozzáállással nem enyhítenénk, hanem csak súlyosbítanánk a megbékélés feloldhatatlanságát – mind az Istennel, mind az embertársainkkal megélt kapcsolatainkban. „A teológiában sem kevesebbről van szó, mint az igazság és szeretet, az ítélet és kegyelem, a törvény és evangélium olyan dialektikus feszültségéről, amelyet önkényesen megszüntetnünk nem lehet, de amelynek feloldása abban a Krisztusban van, aki igazságul, szentségül és váltságul adatott nekünk” – folytatja Szűcs.⁹⁵

Pál apostol megközelítésében a megbékélés és az engesztelés szorosan összefügg egymással: Isten igazsága nem csorbul, de Isten szeretete sem érvényesül kevésbé.⁹⁶ Mivel az evangéliumban Isten kijelentéséről van szó, ezért ebben a kérdésben inkább a titkok fenntartása mellett kell döntenünk, nem pedig a logikusabbnak tűnő, de talán torzító redukciók mellett.⁹⁷

A békéltetés szolgálatának etikai jelentősége

„Léteznek-e egyáltalán keresztény megoldások a világi problémákra? Nyilvánvalóan arról a vélekedésről van szó, amit sokan osztanak: tudniillik hogy a kereszténységnek a világ minden szociális, politikai kérdésére van válasza, és csupán oda kellene figyelni ezekre a keresztény válaszokra ahhoz, hogy helyreálljon a rend a világban – csakhogy ez nyilvánvaló tévedés. [...] Jézus a problémák megoldása helyett az emberek megváltását nyújtja, és épp ezáltal nyújt Ő valójában minden emberi problémára megoldást – „ezek mind megadatnak” (Mt 6,33) –, csakhogy nem úgy, ahogyan várjuk” – írja Dietrich Bonhoeffer.⁹⁸

A keresztyén ember számára az etika, a megbékélés cselekedete nem a dogmatika után következik, hanem annak része: az etika maga a megszentelődés, az új élet létformája, amikor az ember a Szentlélek munkája nyomán megtapasztalja és visszatükrözi Jézus békéltető cselekedetét (2Kor 7,1; Gal 2,20).

⁹¹ Fabiny Tibor: *Igaz tanítás. Van-e ilyen? (Az ortodoxiatól a heterodoxiáig és vissza) 2. (befejező) rész, Keresztyén Igazság 90, 2011/2, 8–23, 17.*

⁹² Vö. Gustaf Aulén: *Christus Victor. An Historical Study of the Three Main Types of the Idea of Atonement*, London, Wipf & Stock Publishing, 2003, 5–6.

⁹³ Kálvin János: *Institutio. A keresztyén vallás rendszere I.*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2014, 2.17.2.

⁹⁴ Szűcs Ferenc: Anselmus 'satisfactio' tanának érvényessége és reinterpretációja. Előzmények és következmények, in Horváth Erzsébet – Literáty Zoltán (szerk.): *Történelmet írunk. Tisztelgő kötet Ladányi Sándor 75. születésnapja alkalmából*, Budapest, KRE–L'Harmattan, 2012, 293–306, 306.

⁹⁵ Szűcs Ferenc, *uo.*

⁹⁶ Vö. Kókai-Nagy: *A megbékélés fogalma Pálnál*, 80; Miroslav Volf: The social meaning of reconciliation, *Transformation 16*, 1999/1, 7–12, 10.

⁹⁷ Fabiny: *Igaz tanítás. Van-e ilyen?*, 19–20.

⁹⁸ Dietrich Bonhoeffer: *Etika*, Kolozsvár, Exit Kiadó, 2015, 218–219.

Mivel az etika a megszentelődés része, ezért nem választhatjuk el egymástól az Istennel és az embertársal való megbékélés két dimenzióját: mindkettő ugyanannak a teremtő műnek, Isten mindent átható cselekvésének a két, egymással szorosan összefüggő eredménye.⁹⁹ Amit a megbékélésről vallunk, az fog tükröződni minden igyekezetünkben, mellyel az emberi békétlenségeket kívánjuk rendezni. Az Istennel való megbékélés nem pusztán illusztráció vagy példa, hanem a valódi megbékélés és a kegyelemgyakorlás egyetlen forrása az ember kapcsolataiban:¹⁰⁰ nincs tehát horizontális megbékélés a vertikális megbékélés nélkül¹⁰¹ – legfeljebb rövid fegyverszünet. A megoldás tehát nem az emberi természet javíthatóságában rejlik, hanem az Istentől kapott megoldás szívbeli elsajátításában, az óember megöklésében és az új ember megelevenítésében.¹⁰² Ahogy Kálvin fogalmaz: a békéltetés szolgálatának megbízatása „nem a kívülállókhoz szól, hanem azokhoz, akik már korábban újjászülettek.”¹⁰³ Valójában csak akkor leszek részese a békéltetés szolgálatának, ha – Bonhoeffer szavaival szólva – „én magam is benne vagyok Isten akaratának a Jézus Krisztusban történt beteljesedésében, tehát Istennel megbékélt ember vagyok.”¹⁰⁴

Bonhoeffer tulajdonképpen az egész etikáját a megbékéltető kereszt fényében helyezi el, amikor így fogalmaz: „nincs a világnak egyetlen darabja sem, legyen az bármennyire elveszett, bármennyire istentelen is, melyet Isten Jézus Krisztusban ne fogadott volna el, ne békéltetett volna meg.”¹⁰⁵ Ez a megállapítás azt jelenti, hogy etikánkban mindent Jézus áldozatához kell mérni, és a megbékélés szükségessége minden korban „tematizálható” lesz az emberiség számára.¹⁰⁶ Tulajdonképpen a megbékélés szükségessége az az *Anknüpfungspunkt* Isten és ember között, melyről Emil Brunner beszélt; ez az emberben megmaradt, formális *imago Dei*: hiány és felelősség.¹⁰⁷

Etikai következtetések napjaink kontextusában, az emberi kapcsolatok különböző szintjein

A keresztyén embernek ma „narratívák ösztüzében” kell végeznie a békéltetés szolgálatát, amikor a társadalmat a média hatalma uralja,¹⁰⁸ és a többség az internetről tájékozódik.¹⁰⁹ A háború két fronton zajlik: a harctéren, illetve a kommunikáció szintjén. Igaz ez a világméretű konfliktusokban, az orosz-ukrán háborúban, a globális átrendeződést sejtető gazdasági válságban, de a legközelebbi emberi kapcsolatok szintjén is. Mindenkinek van egy „narratívája,” egy megoldási kísérlete, mely azonban sokszor csak tovább mélyíti a konfliktust – úgy a családban, mint a társadalmi ügyekben.

A társadalomtudományok megerősítik azt a törvényszerűséget, mely a Szentírásban állandóan előttünk van: tudniillik hogy a család az az elsődleges hely (szövetséges közösség), ahol egy belső narratíva szerint értelmezik és megválaszolják a külvilágból érkező információkat (1Móz 17,9; 2Móz 10,2),¹¹⁰ illetve hogy

⁹⁹ Willmer: *'Vertical' and 'Horizontal'*, 151.

¹⁰⁰ Kókai-Nagy: *A megbékélés fogalma Pálnál*, 78.

¹⁰¹ Szűcs Ferenc: *Anselmus 'satisfactio' tanának érvényessége és reinterpretációja*, 303.

¹⁰² Geréb: *A békéltetés szolgálata*, 94–95.

¹⁰³ Kálvin: *Institutio*, 3.4.27.

¹⁰⁴ Bonhoeffer: *Etika*, 50.

¹⁰⁵ Bonhoeffer: *Etika*, 45.

¹⁰⁶ Bonhoeffer: *Etika*, 43.

¹⁰⁷ Emil Brunner: *Natur und Gnade*, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1934, 18–19.

¹⁰⁸ Szűcs Ferenc: Teológiai etika és politika, in Zsengellér József (szerk.): *Politika és keresztyén etika*, Budapest, Református Közéleti és Kulturális Központ, 2004, 5–14, 9.

¹⁰⁹ 2021-ben Magyarországon már a háztartások 91%-ban volt internetelérés, az internetet naponta használók aránya pedig rohamosan emelkedett 82%-ra. Az internethasználók 87%-a innen tájékozódik a napi hírekről, és ugyanilyen arányban használják a közösségi oldalakat is, melyek első számú csatornái a hírek és narratívák terjedésének;

<https://ksh.hu/s/helyzetkep-2021/#/kiadvany/digitalis-tarsadalom/>

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/virtualis_egyuttlet/index.html

(Letöltés dátuma: 2022. október 21.)

¹¹⁰ Jobbágyi Gábor: *Személyi és családi jog*, Budapest, Szent István Társulat, 2002, 178.

a legszorosabb kapcsolataink belső törvényszerűségei kivételnek a közösségi megnyilvánulásainkra is (2Móz 20,12; 1Tim 3,5; 1Tim 5,8).¹¹¹ Ezért a család lehet a megbékélés szolgálatának elsődleges színtere is: amikor szülők és gyermekek együtt tanulják Istentől a hűséget, a bizalmat, a megbocsátást. A szülők és nemzedékek kérdése mellett a házasság és szexualitás etikáját is közvetlenül a megbékélés és kiengesztelődés, a szeretet és igazság kontextusába kell helyoznunk. Ugyanígy kell gondolkodnunk az ötödik parancsolatból származtatható többi etikai kérdésről, a felsőbbség és a tisztelet etikájáról is.

Hogyan végezheti az egyház a megbékélés szolgálatát a társadalom szélesebb köreiben? A megbékélt ember látja a közösségi szintű megbékélés szükségét is, ezzel együtt szembe elótt tartja az emberi lehetőségek korlátait, illetve a valódi megbékélés útját is Krisztusban. Az egyház keresztyén alapon megfogalmazott társadalmi programja – legyen az akár az örök érvényű értékek mentén való berendezkedés, akár a gyengék, az elnyomottak és a peremre szorultak képvisellete – céltalanná, sőt, sokszor megalkuvóvá válik akkor, ha a törekvés képviselői először nem békélnek meg Istennel, és nem sajátítják el a kegyelem narratívájának szemléletmódját. Miroslav Volf szerint csak akkor köteleződik el valaki keresztyénként a társadalmi megbékélés mellett, ha gondolkodását és magatartását a megbékélés bibliai fogalmai határozzák meg; ez a hozzáállás ugyanis magában foglalja az Isten és az ember természetéről, az igazság és a szeretet viszonyáról szóló, alapvető hittartalmak koherens együttesét.¹¹² Geréb Pál is felhívja a figyelmet arra, hogy a megbékélésért folytatott törekvések mindig zsákutcába jutottak, amikor „Krisztus tanítását elvonatkoztatták az ő személyétől és Isten országától, és önálló világnézeti és erkölcsi rendszernek fogták fel, amelyet éppúgy meg lehet érteni önmagában és meg lehet valósítani emberi erővel, mint minden más világnézeti és erkölcsi tanítást.”¹¹³ Minden narratíva ugyanis, melyet elvonatkoztatunk Krisztustól, elvont marad és erőtlen. Bonhoeffer megfogalmazása szerint: „Amióta Isten emberré lett, minden Krisztustól független gondolkodás az emberről meddő absztrakció.”¹¹⁴ Közösségünk, egyházunk, felekezeteink kizárólag így, egy radikális evangélium-központúsággal, a megbékélés örömhírének hordozóiként vehetnek részt a békéltetés szolgálatában. Keresztyénként nem is elégedhetünk meg ennél kevesebbrel, hiszen „nem egyébből, mint hitetlenségből fakad az, ha a világnak kevesebbet akarunk adni Krisztusnál” – szól Bonhoeffer.¹¹⁵

A megbékélésre való vágyakozás mellett továbbra is látnunk kell földi kapcsolatainkban a rendezetlen adósságokat, a régi sebeket és igazságtalanságokat. A Szentírás a megbékélés örömhírének valósága mellett ugyanolyan valóságosnak tartja a világ sóhajtozását, vajúdságát, a hiábavalóságnak való alávetettségét (Róm 8,18–25), de az emberek bűnét is – legyenek azok hívők vagy nem hívők (Róm 3,9–18). A „keserű valóság” nem esik kívül a Szentírás látókörén. Ebből következik az a finoman hangolt etikai hozzáállás, mely a teljes üdvörtörténeti ívet szembe elótt tartja, vagyis – Bonhoeffer felosztása szerint¹¹⁶ – Krisztus emberré lételetét, megfeszítését és feltámadását egyaránt komolyan veszi. Amint valamelyiket elhallgatjuk, elszakadtunk a valóságtól.

Nem mondhatjuk, hogy az Istennel való megbékélés szükségtelenné teszi az emberi rendezetlenségek megoldását, de az is igaz, hogy nem minden megoldási kísérlet azonosítható Isten kegyelmének megélésével.¹¹⁷ A békesség útja továbbra sem kétséges: az egyénből kell kiindulnia, ahol az Istennel való megbékélés a

¹¹¹ Szücs Ferenc: *Teológiai etika*, Budapest, Református Zsinati Iroda tanulmányi Osztálya, 1993, 197; Jobbágyi: *Személyi és családi jog*, 173.

¹¹² Volf: *The social meaning of reconciliation*, 11.

¹¹³ Geréb: *A békéltetés szolgálata*, 91.

¹¹⁴ Bonhoeffer: *Etika*, 88.

¹¹⁵ Bonhoeffer: *Etika*, 45.

¹¹⁶ Bonhoeffer: *Etika*, 104–105.

¹¹⁷ Szücs: *Teológiai etika*, 144.

megszentelődés útján megtermi a békeesség, a megbocsátás gyümölcsét a közösségben is:¹¹⁸ „ahogyan Isten is megbocsátott nektek Krisztusban” (Ef 4,32). „A megbocsátás – teológiailag nézve – az egyetlen lehetőség a bűn további terjedésének meggátolására” – írja Fazakas Sándor – „A megbocsátást gyakorló kettős értelemben is »helyettes« lesz a vétkes számára: egyrészt a másik számára elenged valamit, amit az amúgy sem tudna jóvátenni, s ennek deficitjét kénytelen maga elhordozni, másrészt a megbocsátó reprezentánsa lesz annak a felső »hatalomnak«, amely őt a megbocsátásra készítette. Innen nézve a kereszt (Krisztus keresztyje) az irgalom forrásává válik a bűnös ember számára, a megbocsátó ember pedig Isten eszköze a bűnösök megigazításában.”¹¹⁹

A megbocsátás nem teszi a kegyelmet „olcsóvá,” azaz következmények nélkülivé: a békéltetés szolgálata – felelősségi területeink különböző szintjein – állandó feladatunk marad. Bonhoeffer így fogalmaz: „Amíg az egyháznak és az egyes hívőnek csakis a bűnnel való gyökeres szakítás és az új kezdet lehetséges, amit a bűnbocsánatban nyer el, addig a népek történelmi életében mindig csupán lassú gyógyulási folyamatról lehet szó. [...] Nem lehet minden sebet begyógyítani, de fontos, hogy újabbakat ne ejtsünk.”¹²⁰

A behegedő sebek emlékeztetnek bennünket arra, hogy a földön nem számíthatunk teljes gyógyulásra. A végső megoldást az új teremtésben várjuk. Isten nemcsak a megbékélés művének elkezdője, hanem beteljesítője is, ezért a békéltetés szolgálatában az eljövendő, ítélő és kegyelmes Krisztusra kell felhívunk a világ figyelmét. A békeesség szerzőit Jézus Isten fiainak nevezi (Mt 5,9): ők azok, akik maguk is sóhajtoznak, várva a fiúságra, testük megváltására (Róm 8,23). Hiszen egyedül attól van kegyelem és békeesség, „aki van, és aki volt, és aki eljövendő” (Jel 1,4).

Bibliográfia

Aulén, Gustaf: *Christus Victor. An Historical Study of the Three Main Types of the Idea of Atonement*, London, Wipf & Stock Publishing, 2003.

Balla Péter: A béke és a megbékélés alapjai az Újszövetségben, in Horváth Erzsébet – Literáty Zoltán (szerk.): *Történelmet írunk. Tisztelgő kötet Ladányi Sándor 75. születésnapja alkalmából*, Budapest, KRE–L'Harmattan, 2012, 375–385.

Bonhoeffer, Dietrich: *Etika*, Kolozsvár, Exit Kiadó, 2015.

Borsi Attila: A közélet etikája, in Fazakas Sándor (szerk.): *A protestáns etika kézikönyve*, Budapest, Luther Kiadó – Kálvin Kiadó, 2017, 323–356, 345; Geréb Pál: A békéltetés szolgálata (2Kor 5,18–20). A közösség alapproblémája, *Református Szemle* 110, 2017/1, 13–118.

Brunner, Emil: *Natur und Gnade*, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1934.

Dunn, James D. G.: *The Theology of Paul, the Apostle*, Grand Rapids, Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing, 1998.

Fabiny Tibor: Igaz tanítás. Van-e ilyen? (Az ortodoxiótól a heterodoxióig és vissza) 2. (befejező) rész, *Keresztyén Igazság* 90, 2011/2, 8–23.

Fabiny Tibor: Megbékélés a „másik”-kal a posztmodern korban, *Evangélikus élet* 72, 2007/35.

Fazakas Sándor: A megbékélés és az emlékezés etikai kritériumai, *Theologia Reformata Transylvanica* 65, 2020/1, 123–143.

¹¹⁸ Kálvin: *Institutio*, 3.14.11.

¹¹⁹ Fazakas Sándor: A megbékélés és az emlékezés etikai kritériumai, *Theologia Reformata Transylvanica* 65, 2020/1, 123–143, 131.

¹²⁰ Bonhoeffer: *Etika*, 93–94.

- Fazakas Sándor: A protestáns etika feladata, alapjai, hagyományai és az erkölcsi meggyőződés kialakítása, in Fazakas Sándor (szerk.): A protestáns etikai kézikönyve, 13–49.
- Fazakas Sándor: Miért bűn a „múlt bűne”, és az mennyiben az egyházé...?, Református Szemle 107, 2014/6, 657–677.
- Geréb Pál: A békéltetés szolgálata (2Kor 5,18–20). A közösség alapproblémája, Református Szemle 110, 2017/1, 13–118.
- Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, Budapest, Szent István Társulat, 2002.
- Kálvin János: Institutio. A keresztyén vallás rendszere I., Budapest, Kálvin Kiadó, 2014.
- Kókai-Nagy Viktor: A megbékélés fogalma Pálnál, Theologia Reformata Transylvanica 65, 2020/1, 61–82.
- Luther Márton: A keresztyén ember szabadságáról, Budapest, Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája, 1901.
- Szűcs Ferenc: Anselmus 'satisfactio' tanának érvényessége és reinterpretációja. Előzmények és következmények, in Horváth Erzsébet – Literáty Zoltán (szerk.): Történelmet írunk. Tisztelgő kötet Ladányi Sándor 75. születésnapja alkalmából, Budapest, KRE–L'Harmattan, 2012, 293–306.
- Szűcs Ferenc: Teológiai etika, Budapest, Református Zsinati Iroda tanulmányi Osztálya, 1993.
- Szűcs Ferenc: Teológiai etika és politika, in Zsengellér József (szerk.): Politika és keresztyén etika, Budapest, Református Közéleti és Kulturális Központ, 2004, 5–14.
- Volf, Miroslav: The social meaning of reconciliation, Transformation 16, 1999/1, 7–12.
- Willmer, Haddon: 'Vertical' and 'Horizontal' in Paul's Theology of Reconciliation in the Letter to the Romans, Transformation 24, 2007/3–4, 151–160